

סנהדרין

בית דין גדול של 71

החלטת בי"ד של הסנהדרין מיום י"ט מרחשוון, תשע"ה

בענין חלות תוקפה של ירושה שלישית: א

המושג 'ירושה שלישית' או 'ביאה שלישית' נזכר בדברי חז"ל והרמב"ם לעניין הלכה בכמה מן ההלכות התלויות בארץ. הגדרה זו נוגעת לקיום מצוות מן התורה, כגון לעניין הפרשת חלה לכהנים. כמו כן, לעניין הפרשת תרומות ומעשרות, וכך גם לעניין קיום שמיטה ויובל מן התורה.

לירושה שלישית כמה סימנים ברורים, והם:

- א. קיבוץ גלויות מן התפוצות לארץ ישראל.
- ב. מספר היושבים בארץ ימנה לפחות כבימי יהושע, דהיינו, שש מאות אלף.
- ג. חלק ניכר של ארץ ישראל יהיה בשלטון ישראל.
- ד. השליטה בארץ ישראל תהיה בשלטון ישראל ולא בשעבוד נכרים.

בכך מתקיים דבר ה' למשה בתורה (דברים ל, ג):

וְשָׁב הַשֵּׁם אֶל-לְהִיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ... וְקִבְּצָךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךָ הַשֵּׁם אֶל-לְהִיךָ שָׁמָּה... וְהִבִּיאָךָ הַשֵּׁם אֶל-לְהִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ, וְהִיטִבְךָ וְהִרְבָּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ.

בעניין זה כותב הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (יב, טז): "לעתיד לבוא - בביאה שלישית - בעת שיכנסו לארץ, יתחילו למנות שמיטין ויובלות... ויתחייב כל מקום שיכבשוהו במעשרות, שנאמר: 'והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה... והיטיבך והרבך מאבותיך' - מקיש ירושתך לירושת אבותיך: מה ירושת אבותיך [בזמן יהושע] אתה נוהג בה בחידוש כל הדברים האלו - אף ירושתך [בעתיד] אתה נוהג בה בחידוש כל הדברים האלו".

משלהי שנת תשע"ד ובמהלך שנת תשע"ה נדונה שאלה זו בהרחבה, בהקשר האפשרות של חידוש ספירת היובל בסידרת דיונים ארוכה שהתקיימה בסנהדרין, ובסיכומה בנוכחות עשרים ואחד מחברי הסנהדרין.

החלטה:

עם התקיימות עיקר הבטחת התורה באמצעות נבואת אדון הנביאים, משה רבנו ע"ה ועיקר דברי הנביאים על תקומת עם ישראל בארצו, שאנו מייחלים ומתפללים להמשך התגשמותם המלאה,

אנו מכריזים:

כי שיבת העם לארצו - כנהר שאינו פוסק - ההולכת ומתפתחת ברציפות, לצד הירושה השלישית אשר הגיעה לשיאה עם שחרור ירושלים והר הבית בתשכ"ז [1967] לפני שבע שמיטות, יצרו מציאות חדשה מבחינה הלכתית.

מציאות חדשה זו זהה למציאות בימי יהושע בן נון, הנקראת בהלכה 'ירושה ראשונה'. ועניינה: שליטה על מרחבים בארץ ישראל וירושלים, שלטון עצמי, ונוכחות רוב היהודים - שאינם מתכחשים ליהדותם - בארץ ישראל.

בכך מתממש דבר ה' בתורתו, שעתידיים ישראל לחזור בהמוניהם מגלויות רחוקות לארץ ישראל, ולרשת את הארץ מידי נכרים.

סנהדרין

בית דין גדול של 71

על פי דברי חז"ל ולאור פסיקת הרמב"ם, מציאות ימינו מוגדרת 'ירושה שלישית', והיא שונה לחלוטין מעליית עזרא בימי בית שני, שהייתה 'ביאת מקצתן' בלבד (רמב"ם הלכות תרומות א, כו).

עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדיך
ואל תטשנו השם אלוקינו לנצח
ונזכה לקיים בפועל ממש הנבואה (הושע פרק ג, ה) והחובה

"אחר יָשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וּבְקִשׁוּ אֶת הַשֵּׁם אֲלֵהֵימָם וְאֵת דְּוִיד מֶלֶכָם

וּפְחָדוּ אֶל הַשֵּׁם וְאֵל טוֹבוֹ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים".

מכל אלו ניתן להסיק שמעתה יצאו ישראל בארץ ישראל מדין 'דרבנן' באשר להלכות התלויות בארץ, ויש לדון ביישום המצוות התלויות בארץ מן התורה.

נאום:

דניאל סטבסקי

יואל שוורץ

ישראל אריאל

דיין

דיין

דיין

השתתפו בדיון כ"א דיינים.

כתום: הרב דב שטיין - מזכיר

^א דברי רבי יוסי ב'סדר עולם', הובאו ביבמות (פב, ב), באופן שונה מן המקור ולכן נתפרשו על ידי ראשונים בכיוונים שונים, כך נאמר שם: "'אשר ירשו אבותיך וירשתה': ירושה ראשונה ושניה יש להן, ושלישית אין להם!"

במקור ב'סדר עולם' (פרק ל) נאמר אחרת: "מקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע: מה בימי יהושע נתחייבו במעשרות ובשמיטין ויובלות, וקידשו ערי חומה, אף בימי עזרא נתחייבו במעשרות שמיטין ויובלות, וקידשו ערי חומה, והיו ששין ושמיטין לפני המקום ב"ה... וכן הוא אומר: 'והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה'. מקיש ירושתך לירושלם אבותיך; מה ירושת אבותיך בחידוש כל הדברים הללו, אף ירושתך בחידוש כל הדברים הללו. או יוכל תהי לכם ירושה שלישית: תלמוד לומר: 'וירשתה!' - ירושה ראשונה ושניה יש לכם, שלישית - אין לכם!"

הנושא הנדון ב'סדר עולם' הוא 'ירושה שניה' בימי בית שני, על כך אומר ה'סדר עולם' "שלישית אין לכם", כלומר, לאנשי בית שני על כך שואל בעל סדר עולם: "או יוכל תהי לכם [לאנשי בית שני] ירושה שלישית: תלמוד לומר: 'וירשתה!' - ירושה ראשונה ושניה יש לכם", כלומר, זכותם ל'ירושה שניה' בתחום הארץ המצומצם של ימי עזרא, אך "שלישית - והיטיבך והרבך מאבותיך" - אין לכם". אתם לא זכיתם, אך דור העתיד יזכה ל'ירושה שלישית' ולכיבוש הארץ בכל מרחביה.

הסבר זה מתבקש, לאור הסוגיא המקבילה בירושלמי הנוכר לעיל, שם מובא: "מה מקיים רבי לעזר - מאבותיך?!" ותשובת הגמרא: "פטר לה לעתיד לבוא... [והיטיבך והרבך] מאבותיך: אבותיך אף על פי שנגאלו [ממצרים] חזרו ונשתעבדו [בבבל וברומי], אבל אתם - משאתם נגאלין, עוד אין אתם משתעבדים!"

לדעת הירושלמי ניבא משה שני דברים: האחד: עתידים ישראל לשוב ולקיים 'ירושה שלישית' הכוללת את כיבוש הארץ. השני: ירושה זו תהיה גאולה שאין אחריה שיעבוד.

מאז גירוש ספרד שנת ה'רנ"ב [1492] ובעיקר מאז רצף העלויות שעיקרן ידוע מרבי יהודה החסיד בשנת ה' ת"ס [1700], עלית הרב חיים בן עטר, אור החיים הקדוש ותלמידיו ה' תק"א [1741], העלויות החסידיות של תלמידי הבעש"ט במחצית המאה ה"ח, ובראשן עלית רבי מנחם מנדל מוויטבסק ורבי אברהם מקליסק בשנת ה'תקל"ז [1777] עליות תלמידי הגר"א החל מתקס"ח [1808] לערי הקודש וראשית ההתיישבות החקלאית בארץ ישראל הן מן הישוב הישן ראש פינה ופתח תקוה בתרל"ח [1878] ועליות יהודים מתימן בשנת תרמ"א [1880] הידועה כעלית אעלה בתמר, אנשי העליה הראשונה בתרמ"ב [1882] תאריך יסוד ראשון לציון ושאר המושבות שקיימו השמיטה הראשונה בתרמ"ט ומאז לא פסקה שמיטה מישראל. ולאחר מכן העליה השנייה תרס"ד [1904] והצהרת בלפור [תרע"ז] 1917 שהקדימה בשלהי מלחמת העולם הראשונה הכרת אומות העולם בבית היהודי בארץ ישראל בנבולות התנ"ך; כל העלויות בתקופת המנדט, עד לגירוש הבריטים, הכרזת המדינה והקמתה ומלחמת השחרור, תוך קיבוץ גלויות עצום ורב לאחרים ממזרח וממערב מכל רחבי תבל עד היום הזה בו מונה הישוב היהודי בארץ ישראל למעלה משש-מאות ריבוא.